

Katarzyna Julia Kowalska, Łukasz Kowalski

**PROBLEMATYKA WYKORZYSTANIA ANALIZY PRZEKAZÓW
MEDIALNYCH PRZY PROJEKTOWANIU ZAJĘĆ ZE STUDENTAMI
KIERUNKU DZIENNIKARSTWA I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ**

STRESZCZENIE

Zajęcia dla studentów kierunków dziennikarstwo i komunikacja społeczna mogą być oparte o wykorzystanie w warsztatach analizy danych i przekazów medialnych oraz wykorzystanie dostępnych gotowych opracowań poświęconych tej tematyce autorstwa organizacji pozarządowych stojących na straży jakości polskiego przekazu medialnego i pracy dziennikarskiej. Pokazanie przyszłym dziennikarzom i specjalistom ds. mediów możliwości wykorzystania dostępnych analiz treści medialnych, jak również omówienie narzędzia jakim jest sama analiza przekazów, może znacząco wpłynąć w przyszłości na ich zawodowy warsztat, a tym samym przełożyć się na poziom informacji przekazywanych społeczeństwu. Zaproponowane przez Autorów scenariusze zajęć mogą posłużyć jako inspiracja do przeprowadzenia aktywizujących uczestników warsztatów.

Słowa kluczowe: dziennikarstwo, edukacja wyższa, szkolenia, przekazy medialne, zajęcia zdalne, praca w grupie

WPROWADZENIE

Jak słusznie się wskazuje, jakość dziennikarstwa wywiera ogromny wpływ na przestrzeń publiczną i jest istotnie jednym z podstawowych budulców demokracji [1], wolności słowa i wolnego rynku. Niniejszym tekstem pragniemy wpisać się w debatę na temat stanu polskich mediów, przybliżając problematykę możliwości wykorzystania analiz przekazów medialnych na potrzeby projektowania zajęć przeznaczonych dla studentów dziennikarstwa i komunikacji społecznej, jak również przedstawić przykładowe scenariusze zajęć dla osób dorosłych uwzględniające pracę z grupą w trybie zdalnym (z wykorzystaniem narzędzi informatycznych).

Zajęcia (czy to kursy akademickie dla przyszłych dziennikarzy, czy też dedykowane określonym grupom szkolenia tematyczne) powinny uwzględniać wypo-

Aby właściwie kształtować zachowania wychowanka w środowisku technologii informacyjnej i mediów, należy wyposażać go w odpowiednie kompetencje informatyczno-medialne, przede wszystkim w umiejętność krytykowania mediów, w kontekście etycznym, estetycznym, analitycznym oraz refleksyjnym.

sażenie ich uczestników w umiejętność krytycznej analizy treści, danych i źródeł, w tym informacji medialnych, które często są podstawą prac dziennikarskich i redakcyjnych. W tym kontekście założenia edukacji adeptów sztuki dziennikarskiej podobne są do założeń edukacji młodych ludzi w ogóle, zaś problem powyższy jest tożsamy z problemem psychologiczno-pedagogicznym współczesnej edukacji informa-

tyczno-medialnej. Jak podkreśla Andrzej Serdyński:

Aby właściwie kształtować zachowania wychowanka w środowisku technologii informacyjnej i mediów, należy wyposażać go w odpowiednie kompetencje informatyczno-medialne, przede wszystkim w umiejętność krytykowania mediów, w kontekście etycznym, estetycznym, analitycznym oraz refleksyjnym [2].

Dobrze przygotowana analiza przekazów medialnych może posłużyć jako podstawa warsztatów, których celem jest wypełnienie powyższego założenia edukacyjnego.

PRZEKAZ MEDIALNY A WIARYGODNOŚĆ MEDIÓW

Obowiązująca w Polsce Karta Etyczna Mediów nakłada na dziennikarzy, wydawców, producentów i nadawców określone zasady, którymi powinni się kierować przedstawiciele tych zawodów. Są nimi m.in.: zasada prawdy, zasada obiektywizmu oraz zasada oddzielenia informacji od komentarza. Wedle Karty zasada prawdy oznacza, że dziennikarze i wydawcy „dokładają wszelkich starań, aby przekazywane informacje były zgodne z prawdą; sumiennie i bez zniekształceń relacjonują fakty w ich właściwym kontekście, a w razie rozpowszechnienia błędnej informacji niezwłocznie dokonują sprostowania”, zasada obiektywizmu, że autor „przedstawia rzeczywistość niezależnie od swoich poglądów, rzetelnie relacjonuje różne punkty widzenia”, zaś oddzielenie informacji od komentarza, że „wypowiedź ma umożliwiać odbiorcy odróżnienie faktów od opinii i poglądów” [3]. Powyższe zasady mogą zostać wcielone w życie zawodowe pod warunkiem wyrobienia sobie nawyku myślenia tymi kategoriami w codziennej pracy. Stoimy na stanowisku, że prócz relacji uczeń-mistrz, redaktor-dziennikarz, dziennikarz-środowisko dziennikarskie, dziennikarz-źródło istotne jest przedstawienie i gruntowne omówienie tych zasad już na etapie studiów dziennikarskich, a także w późniejszych szkoleniach zawodowych i studiach podyplomowych, co znajduje odzwierciedlenie w programach nauczania wydziałów dziennikarskich. Odpowiednio omówione i wpisane w program kształcenia przyszłych dziennikarzy standardy znacząco wpływają na jakość publicznej debaty, a także jakość informacji na podstawie których obywatele dokonują czy to decyzji wyborczych, czy też każdych innych w istotnych obszarach życia.

Występowanie zjawiska *fake newsów* zasadnie wpływa na zadane przez analityków mediów pytanie: czy tradycyjne media służą prawdzie? [4]. Jest to zagadnienie bezpośrednio wiążące się z tematem wiarygodności materiałów prasowych, rozumianych również jako źródła wykorzystywane przez inne media. Na tę wiarygodność składa się jakość dziennikarstwa, profesjonalizm osób przygotowujących materiały medialne [5]. Badacze tematu wskazują, że „w dziennikarskiej praktyce nie brakuje przykładów naruszeń standardów prawnych i etycznych (...)”, zaś „brak rzetelności (...) skutkuje brakiem sumienności, obiektywizmu, krytycyzmu i dokładności” [6]. W ich ocenie brak rzetelności związany jest z rezygnacją z weryfikacji danych czy pełnego przedstawienia sprawy [7]. Materiały medialne

oparte na niesprawdzonych i nierzetelnych informacjach stanowią realne zagrożenia dla poziomu debaty, ale również percepcji określonych tematów przez obywateli. Pamiętać przecież należy, że „media znacznie ułatwiają osobom w każdym wieku przyswajanie szerokiego zakresu norm społecznych oraz kreują świat ich wartości i orientacji w polityce, ekonomii, zdrowiu, prawie itd. Po drugie, media są systemem nieformalnej edukacji wszystkich grup społecznych. Jednocześnie ich użytkownicy mogą otrzymywać stosunkowo wszechstronną, choć zarazem sprzeczną i nieusystematyzowaną wiedzę o różnych aspektach życia społecznego i politycznego” [8]. Nie można zatem zapominać o społecznej roli dziennikarstwa, o stopniu w jakim kształtuje wiedzę obywateli.

ZAJĘCIA WARSZTATOWE Z GRUPĄ OSÓB DOROSŁYCH. ROLA PROWADZĄCEGO

66

Jak wskazuje się na przestrzeni lat powojennych: „nieodwracalnej zmianie uległa (...) rola nauczyciela, który stał się organizatorem i koordynatorem pracy uczniów” [9]. Nauczyciel i uczeń stali się współpartnerami w całym procesie kształcenia [10], tym samym koncepcja uczącego się społeczeństwa „wymaga autoświadomości w procesie uczenia się i poznawczej tożsamości” [11], zaś w przypadku nauczyciela – przemyślenia i na nowo określenia swojej roli. Inspiracji szukać można coraz częściej w literaturze poświęconej roli lidera, tutora, czy relacji mistrz-uczeń opisanej w literaturze pedagogicznej. Nauczyciel powinien motywować ucznia do pracy własnej, choćby szukania różnych źródeł informacji. Przydatna staje się w tym zawodzie literatura z zakresu motywacji, psychologii i zarządzania grupą [12].

FORMA ZAJĘĆ

Jak wskazują nauczyciele akademicy realizujący zajęcia aktywnymi metodami: „niewątpliwie wprowadzenie aktywnych metod nauczania przyczynia się do większego skupienia uwagi studentów podczas zajęć, a atrakcyjna forma przekazu angażująca wszystkich uczestników wpływa pozytywnie na proces zapamiętywania przekazywanych treści” [13].

Poniżej przedstawiamy przykładowe scenariusze zajęć, które możliwe są do realizacji zarówno podczas zajęć stacjonarnych, jak i zajęć zdalnych, któ-

re – w związku z sytuacją epidemiczną spowodowaną występowaniem wirusa SARS-COVID19 – realizowane są obecnie nie tylko na wyższych uczelniach, ale również przez osoby zajmujące się szkoleniami (w tym adresowanymi do określonych grup zawodowych). Prowadzący przed przystąpieniem do projektowania zajęć, prócz oczywistego określenia tematyki i zakresu przekazywanej wiedzy, musi odpowiedzieć sobie na szereg pytań, m.in. powinien poznać wiek uczestników zajęć, ich dotychczasowe doświadczenie w danym obszarze, liczebność grupy do której dostosuje formę pracy. Ważne jest również zebranie informacji o zapleczu technicznym miejsca prowadzenia zajęć (np. wielkości sali, czy ułożeniu i typie ławek), jak również niezbędnych do zajęć zdalnych narzędziach pracy (platforma uczelni, narzędzie zewnętrzne). W końcu także należy ustalić, czy uczestnicy mają dostęp do Internetu i do źródeł danych takich jak platformy monitorowania mediów lub bazy.

Dodatkowo, prowadzący powinien przygotować nie tylko scenariusz aktywnych warsztatów, ale również tę część zajęć, która ma charakter wykładu (zwykle wprowadzającego do danej tematyki). W tej części przedstawić można tło definicyjne i prawne danego zagadnienia. To ważny element pracy z grupą, wprowadza bowiem nową wiedzę lub systematyzuje już posiadane przez uczestników informacje. Rolą prowadzącego jest dokonanie syntezy zagadnienia i uporządkowanie wiedzy uczestników zajęć – społeczeństwo informacyjne dostarcza bowiem dużą, nieusystematyzowaną wiedzę. Rolą wykładowcy/prowadzącego szkolenie musi być również nauczenie oddzielania opinii od faktów.

Zaprezentowane poniżej scenariusze mogą być modyfikowane w związku z uwzględnieniem specyfiki grupy z którą prowadzący będzie pracował.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

SCENARIUSZ NR 1

1. Proponowany tytuł zajęć: *Research dziennikarski i metodyka zbierania materiałów dziennikarskich na kierunkach dziennikarskich.*
2. Proponowana liczba uczestników zajęć: 2 grupy liczące po 10 osób.
3. Proponowana metoda pracy: wykład-wprowadzenie, podział na grupy, praca w grupach, wspólna dyskusja nad efektami pracy w grupach (moderowana przez prowadzącego).
4. Możliwe do wykorzystania narzędzia: *desktop research* materiałów z domeny

publicznej, analiza materiałów prasowych oraz źródeł, konceptualizacja.

Efektem pracy w grupach powinna być: analiza materiałów prasowych, ocena merytoryczna, wskazanie braków i określenie pytań, które nie pojawiły się w materiałach, wskazanie zasadnych i adekwatnych pytań do tematu, zbudowanie tezy artykułu, wskazanie potencjalnych obecnych i nowych źródeł, wskazanie możliwych do wykorzystania i wątków.

Prowadzący moderuje dyskusję końcową, zapisując najważniejsze wnioski i spostrzeżenia uczestników zajęć.

Prowadzący dokonuje podsumowania zajęć, odwołując się do treści wykładu-wprowadzenia.

SCENARIUSZ NR 2

1. Proponowany tytuł zajęć: *Komunikacja kontekstowa i praca na bazie obecnych przekazów medialnych na kierunkach Public relations, Media relations lub pokrewnych.*

2. Proponowana liczba uczestników zajęć: 2 grupy liczące po 10 osób.

68

3. Proponowana metoda pracy: *brainstorming.*

4. Możliwe do wykorzystania narzędzia: praca z serwisem monitorowania mediów, *desktop research* materiałów w domenie publicznej, praca w grupie, indywidualna praca kreatywna.

Efektem pracy w grupach powinno być: wskazanie tematów do plasowania, analiza materiałów prasowych, wskazanie dziennikarzy pracujących nad danym tematem, praca kreatywna nad kontekstami, wskazanie serii kontekstów zawierających przekaz lub pozycjonowanie klienta oraz wskazanie sposobu ich plasowania.

Prowadzący moderuje dyskusję końcową, zapisując najważniejsze wnioski i spostrzeżenia uczestników zajęć.

SCENARIUSZ NR 3

1. Proponowany tytuł zajęć: *Budowa komunikacji w oparciu o bieżący dyskurs polityczny na kierunkach: Marketing polityczny, Komunikacja polityczna lub pokrewnych.*

2. Proponowana liczba uczestników zajęć: 2 grupy liczące po 10 osób.

3. Metoda pracy: Praca w grupach i dyskusja wspólna nad efektami.

4. Narzędzia do wykorzystania: *desktop research* materiałów w domenie publicznej, praca w grupie, praca kreatywna.

Efektom pracy w grupach powinno być: wskazanie tematów politycznych w dyskursie publicznym, wskazanie interesów i/lub elementów programu politycznego z którymi tematy te są związane, analiza tematów wywiadów i materiałów prasowych poszczególnych ugrupowań ze szczególnym uwzględnieniem argumentacji, wskazanie potencjalnych kontrargumentów i kluczowych przekazów, przygotowanie tematów dnia, wskazanie możliwych kontrzagadnień i tematów do plasowania.

Prowadzący moderuje dyskusję końcową, zapisując najważniejsze wnioski i spostrzeżenia uczestników zajęć.

Zaproponowane powyżej scenariusze zajęć możliwe są do zrealizowania podczas zajęć stacjonarnych, jak również sprawdzą się jako punkt wyjścia przy projektowaniu zajęć zdalnych. Niezależnie od formy będą dla uczestników atrakcyjne i istotnie przyczynią się do poszerzenia ich wiedzy. Nie do przecenienia jest tu jednak rola prowadzącego, aktywna i wspierająca uczestników zadań na każdym etapie ich wykonywania, jak również w końcowej fazie zajęć – jako moderatora, celnie i sprawnie podsumowującego wyniki pracy uczestników. W końcowej dyskusji jest miejsce na uporządkowanie wniosków, powrót do początku zajęć (np. przedstawionej siatki pojęciowej), jak również podanie literatury przedmiotu.

Prowadzący przygotowujący zdalne zajęcia powinni uwzględnić opracowane na przestrzeni ostatnich lat reguły edukacji online takie jak zmierzanie do zaangażowania w pracę wszystkich uczestników czy wykorzystanie aktywnych metod pracy z grupą na odległość. W zdalnej formie kontaktu bardzo istotne jest zachowanie osoby prowadzącej: jej aktywność, otwartość na pytania i potrzeby uczestników. Tzw. uważna obecność prowadzącego odgrywa kluczową rolę w każdym momencie zajęć.

Prowadzący przygotowujący zdalne zajęcia powinni uwzględnić opracowane na przestrzeni ostatnich lat reguły edukacji online, takie jak zmierzanie do zaangażowania w pracę wszystkich uczestników czy wykorzystanie aktywnych metod pracy z grupą na odległość [14]. W zdalnej formie kontaktu bardzo istotne jest

zachowanie osoby prowadzącej: jej aktywność, otwartość na pytania i potrzeby uczestników. Tzw. uważna obecność prowadzącego odgrywa kluczową rolę w każdym momencie zajęć.

Pełne zaangażowanie, rzeczowe przygotowanie, obycie z narzędziami komunikacji na odległość pozwala odczuć prowadzącemu, że zajęcia zdalne mogą być ekwiwalentne względem zajęć stacjonarnych. Tym samym pozwolą prowadzącemu na spełnienie jednego z warunków prowadzenia zajęć online określonego przez Kristinę Smolenski-Nelson w jej publikacji z 2002 r. *If one is going to teach online, one must feel that online teaching is equivalent to teaching on the ground* [15].

ZAKOŃCZENIE

Każdy z powyższych scenariuszy zajęć kończy się wskazaniem roli prowadzącego jako moderatora dyskusji końcowej. Osoba prowadzącego jest więc niezwykle istotna dla poziomu prezentowanych treści i ich zapamiętania przez uczestników zajęć. W naszej ocenie dostępne analizy przekazów medialnych mogą w dużym stopniu ułatwić przygotowanie zajęć warsztatowych, jak również pomóc w przygotowaniu treści podsumowania zajęć.

70

Dla osób prowadzących szkolenia czy zajęcia akademickie w omawianych obszarach, treści prezentowane i aktualizowane choćby przez Instytut Dyskursu i Dialogu lub inne organizacje pozarządowe zajmujące się mediami mogą stanowić punkt wyjścia do opracowania scenariuszy aktywnych warsztatów, a przez uczestników zajęć być wykorzystane na potrzeby pracy własnej (np. prac pisemnych).

BIBLIOGRAFIA

- [1] F. Gołębiewski w: *Media pod lupą. Analiza przekazów medialnych z roku 2018* (oprac. F. A. Gołębiewski), Toruń 2018.
- [2] A. Serdyński, *Problemy Nauk Stosowanych*, 2013, tom 1, Szczecin 2013, s. 31-42.
- [3] Karta Etyczna Mediów dostępna m.in. pod adresem: http://www.dziennikarzerp.pl/wp-content/uploads/2010/06/karta_dziennikarzy.pdf (dostępna dzień 1.06.2020).
- [4] H. Batorowska, R. Klepka, O. Wasiuta, *Media jako instrument wpływu informacyjnego i manipulacji społeczeństwem*, Kraków 2019.
- [5] J. Wnęk-Gozdek *Formy i metody aktywizowania studentów*, s. 146, praca dostępna w Repozytorium Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (<http://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/2921>, dostęp na dzień 1.6.2020).
- [6] H. Sokołowska, *Rola metod aktywizujących w dydaktyce akademickiej a rozwój kompetencji społecznych studentów w kontekście Krajowych Ram Kwalifikacji*, w: „Studia i Prace Pedagogiczne” 2014(1) Rozprawy i materiały.
- [7] M. Bourne, P. Bourne, *Motivating people*, London 2009.
- [8] K. J. Furman, J. Moszczyński, *Aktywne metody prowadzenia zajęć kryminalistyki na przykładzie warsztatów poświęconych badaniom dokumentów: wybrane zagadnienia* w: „Studia Prawnoustrojowe” nr 27 2015, s.179-190.
- [9] Smolenski-Nelson, K. (2002). *Seven Rules for Teaching Online.Interface: The Journal of Education, Community and Values*2(8). Dostępny <http://bcis.pacificu.edu/journal/2002/08/smolenski.php>

71

PRZYPISY KOŃCOWE

- [1] F. Gołębiewski w: *Media pod lupą. Analiza przekazów medialnych z roku 2018* (oprac. F. A. Gołębiewski), Toruń 2018, s. 3.
- [2] A. Serdyński, *Problemy Nauk Stosowanych*, 2013, Tom 1, s. 31 – 42.
- [3] Karta Etyczna Mediów dostępna m.in. pod adresem: http://www.dziennikarzerp.pl/wp-content/uploads/2010/06/karta_dziennikarzy.pdf (dostęp: 1.06.2020).
- [4] Zob.: *Media...*, op. cit., s. 172.
- [5] Zob. szerzej: *Media...*, op. cit., s. 172 i nast.

[6] Zob.: *Media...*, op. cit., s. 134.

[7] Zob.: *Media...*, op. cit., s. 134.

[8] H. Batorowska, R. Klepka, O. Wasiuta, *Media jako instrument wpływu informacyjnego i manipulacji społeczeństwem*, Kraków 2019, s. 7.

[9] J. Wnęk-Gozdek, *Formy i metody aktywizowania studentów*, s. 146, praca dostępna w Repozytorium Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (<http://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/2921>, dostęp na dzień 1.6.2020).

[10] H. Sokołowska, *Rola metod aktywizujących w dydaktyce akademickiej a rozwój kompetencji społecznych studentów w kontekście Krajowych Ram Kwalifikacji*, w: STUDIA I PRACE PEDAGOGICZNE 2014(1) ROZPRAWY I MATERIAŁY, s. 97.

[11] Ibidem.

[12] Zob. m.in.: M. Bourne, P. Bourne, *Motivating people*, London 2009.

[13] K. J. Furman, J. Moszczyński, *Aktywne metody prowadzenia zajęć kryminalistyki na przykładzie warsztatów poświęconych badaniom dokumentów: wybrane zagadnienia*, w: „Studia Prawnoustrojowe” nr 27, 179-190 2015.

72 [14] Sharon O'Malley, *Effective Teaching Online*, 2017, <https://www.insidhttps://www.insidehighered.com/highered.com> (dostęp: 1. 06. 2020).

[15] Smolenski-Nelson, K. (2002). *Seven Rules for Teaching Online.Interface: The Journal of Education*, “Community and Values” 2 (8), dostępny: <http://bcis.pacificu.edu/journal/2002/08/smolenski.php>, s. 3.

THE ISSUE OF USING MEDIA ANALYSIS WHEN DESIGNING CLASSES WITH STUDENTS OF JOURNALISM AND SOCIAL COMMUNICATION

ENGLISH SUMMARY

Classes of journalism and public communication can be based on the use of media coverage analysis carried out by NGOs guarding the quality of Polish media coverage and journalistic work. Showing future journalists the possibility of using the available analyzes of media content as well as discussing the tool of the messages analysis can significantly affect their journalistic skills in the future, and thus can have impact the level of information provided to the public. The course scenarios proposed by the Authors can serve as an inspiration to conduct workshop which will focus on more active participation of students.

Keywords: journalism, higher education, trainings, media coverage, online classes, work in groups

Katarzyna Julia Kowalska

k.furman@wpia.uw.edu.pl

Doktor nauk prawnych, adiunkt w Zakładzie Międzynarodowego Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Rzecznik Dyscyplinarny UW ds. studentów i doktorantów, radca prawny. Przewodnicząca Rady Młodych Ekspertów przy Rzeczniku Praw Pacjenta. W latach 2013-2019 członek zarządu European Network for Clinical Legal Education, trener CLE oraz w obszarze nieodpłatnej pomocy prawnej. W roku 2018 oraz 2019 nominowana w Konkursie Rising Stars – Prawnicy Liderzy Jutra Dziennika Gazety Prawnej i Wolters Kluwer.

Łukasz Kowalski

Zastępca dyrektora zarządzającego MSLGROUP Poland, szef praktyki przemysłowej w regionie Europy, Bliskiego Wschodu i Afryki. Ukończył studia na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego – jest absolwentem Polityki Społecznej. Wielokrotny stypendysta niemieckich uczelni wyższych. Ponad 15 lat doświadczenia w komunikacji korporacyjnej, Public Affairs oraz issue management, zdobytego w biznesie i sektorze publicznym. Był m.in. doradcą w międzynarodowych agencjach PR, pełnił również funkcję rzecznika Rady Miasta Stołecznego Warszawy. Od 2016 roku jest przewodniczącym komitetu marketingu i komunikacji American Chamber of Commerce, a od 2018 roku członkiem zarządu Polsko-Japońskiej Izby Przemysłowo Handlowej w Tokio. Wykładowca na Studiach Podyplomowych Komunikacji Korporacyjnej na Wydziale Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego.